

Onderzoeksnieuws

Martens, R. (2009).
Te veel piekeren: het
falen van (studie)
loopbaanbegeleiding
en de risico's van
reflectie.
Onderwijsinnovatie,
11, 1 (maart 2009),
34.

Te veel piekeren: het falen van (studie) loopbaanbegeleiding en de risico's van reflectie

In onderwijs- en arbeidsorganisaties bestaan grote problemen op het gebied van loopbaanontwikkeling. Veel studenten vallen uit, of switchen vroeg en vaak van opleiding en veel arbeidsrelaties zijn voor werknemer of werkgever onbevredigend, maar duren toch voort. Uit onderzoek blijkt dat goede loopbaanbegeleiding helpt om dergelijke problemen te voorkomen, of op te lossen. Hoewel hiermee in materiële en immateriële zin veel te verdienen valt, is goede loopbaanbegeleiding zeldzaam. Hoe komt dat?

Er is de laatste jaren in het beroepsonderwijs wel veel geïnvesteerd in studieloopbaanbegeleiding. Velen beschouwen het als één van de belangrijkste onderwijsinnovaties. Maar waarom leveren de inspanningen op dit gebied dan zo weinig op? Hoe kan het dat studenten steeds ontevredener worden en dat er geen effect is op studie-uitval en -switchen?

Dit zijn slechts enkele van de vragen die aan de orde kwamen tijdens de oratie 'Het dwaalspoor van goede keuze', die op 23 januari jongstleden uitgesproken werd door arbeids- en organisatiepsycholoog Tom Luken ter gelegenheid van zijn installatie als lector 'Career Development' bij Fontys Hogeschool HRM en Psychologie. Luken stelde daar dat de stagnatie op het gebied van (studie)loopbaanbegeleiding voor een deel verklaard kan worden door het voortbestaan van hardnekkige, inadequate, maar dominante beelden.

Bijvoorbeeld het beeld dat het individu door informatie te verzamelen en na te denken 'de goede keuze' moet maken. Veel beleidsmakers hebben een te simpele voorstelling van de problemen die studenten in hun studieloopbaan moeten oplossen. Die 'reflectiedwang', die nu heerst in grote delen van het onderwijs, is een uitvloeisel van het beeld van de goede keuze. In zijn oratie stelde Luken de risico's van reflectie aan de orde, zoals piekeren, het ontwikkelen van verkeerde denkgewoonten, de vorming en instandhouding van valse (zelf)beelden en het ondergesneeuwd raken van het eigen gevoel. Het interessante

betoog mondde uit in een aantal concrete aanbevelingen voor de organisatie en vormgeving van (studie)loopbaanbegeleiding.

Luken, T. (2009). Het dwaalspoor van de goede keuze. Naar een effectiever model voor (studie) loopbaanbegeleiding. Oratie. Fontys Hogeschool HRM en Psychologie. Voor reacties kunt u met de lector mailen: t.luken@fontys.nl

De onderwijsonderzoeker gromt terug I

Het kan niemand ontgaan zijn dat de afgelopen jaren veel lelijke dingen over onderwijsvernieuwing, onderwijskundigen en onderwijsonderzoekers gezegd zijn. Wekelijks hangt bijvoorbeeld Volkskrantcolumniste Aleid Truijens als een keffer in de broekspijpen van de onderwijsvernieuwer. Discussies over onderwijs zijn prachtig, maar de toon en aantijgingen zijn vrijwel altijd bozig.

En de onderwijsonderzoekers, wat doen zij eigenlijk terug? Kruipt ze weg onder een steen, bang dat hun genuanceerde geluiden direct wegwaaien in de publicitaire storm? Een tijd lang leek het er inderdaad op, maar de laatste maanden lijkt een tegenbeweging op gang te komen. In deze rubriek bespreek ik ditmaal een aantal van die tegengeluiden; waarbij wat meer meningen en minder onderzoeksgegevens doorklinken. En wat blijkt? De onderwijsvernieuwers, -onderzoekers en -kundigen hebben zeker wel een mening. Een duidelijk voorbeeld daarvan staat in Pedagogische Studiën, waar wordt gereageerd op het rapport Dijsselbloem, over de vermeende teloorgang van het Nederlandse onderwijs en het ontbreken van draagvlak voor onderwijsvernieuwingen. Waar sommigen klaagden over de onevenwichtige samenstelling van de deskundigen die moesten getuigen voor de commissie, en de eenzijdige interpretatie van het materiaal, zal er onder onderwijskundigen niemand zijn die statuur betwist van de degenen die hun commentaren schreven in deze boeiende discussiesectie van Pedagogische Studiën.

De onderwijsonderzoeker gromt terug II

Ik vat de highlights samen. Roel Bosker leidt in en wijst er fijntjes op dat het rapport 'Tijd voor Onderwijs' onder grote tijdsdruk tot stand is gekomen en er daardoor behoefte is aan bijdragen uit de onderwijswetenschappen om tot een 'gefundeerd oordeel te komen over bijna een kwart eeuw onderwijsbeleid en onderwijsinnovatie in Nederland'.

Wim Meijnen stelt dat een parlementair onderzoek primair dient voor waarheidsvinding. En zich dus moet houden aan de spelregels die daarbij horen vanuit onderzoekersperspectief. Meijnen kijkt eerst naar de samenstelling van de commissie en stelt dat van de acht leden er slechts drie zijn 'die mogelijk over de basisvaardigheden voor het doen van wetenschappelijk onderzoek beschikken'. Verder stelt ook hij dat er weinig middelen en tijd beschikbaar waren voor de onderzoeken die als het ware onder het rapport liggen. Zijn conclusie is beschaafd geformuleerd, maar vernietigend. Hij vindt de prestaties die gezien de krappe tijd geleverd zijn 'bijzonder', maar stelt onomwonden dat 'indien we de gangbare wetenschappelijke standaarden hanteren voor een vergelijkbare publicatie (...), dan moeten we constateren dat deze studie niet aan de normen voldoet.' (p. 455). Ook andere onderliggende onderzoeksverslagen lijden volgens Meijnen onder veel te grote haast en worden bestempeld als 'een klus waarvan op voorhand bij ingewijden al bekend was dat de resultaten alleen vage indicaties kunnen opleveren'. Hier klinkt kortom geen onderwijsonderzoeker die blij is met de manier waarop – en randvoorwaarden waaronder – gerenommeerde onderzoeksinstituten zijn ingeschakeld om bij te dragen aan waarheidsvinding. Uitgesproken geërgerd is Meijnen over hoe wordt omgegaan met de internationale onderwijsvergelijkingen. Het lijkt er echt op alsof de commissie persé de noodklok wilde luiden over het Nederlands onderwijs terwijl het allesoverheersende totaalbeeld dat Nederland toch echt bij de wereldtop hoort, wordt gebagatelliseerd met, aldus Meijnen, 'wonderlijke' argumenten. Hij sluit zich aan bij de pakkende conclusie van Kees de Glopper: 'geen lijk, geen

zaak', die ook al getrokken was door Robert-Jan Simons (één van de 'geestelijk vaders' van het Nieuwe Leren). Er is geen enkele aanwijzing voor een niveaudaling van het Nederlands onderwijs en daarmee slaat Meijnen de fundamenten onder het rapport 'Tijd voor onderwijs' vandaan. Zijn conclusie is dat het rapport een politiek doel diende waar bij de resultaten vooral werden gekleurd door de publieke stemming.

Wynand Wijnen volgt de conclusies van Meijnen en wijst erop dat het vreemd is oude normen te hanteren bij het beoordelen van hedendaags onderwijs. Ook de beoordeling in de vorm van niet meeveranderde toetsen bemoeilijkt het a priori om de echte effecten van onderwijsvernieuwingen te waarderen. Wijnen legt ook uit hoe het zit met de eis die aan onderwijsvernieuwingen worden gesteld, namelijk dat die altijd gebaseerd moeten zijn op sluitend wetenschappelijk bewijs. Iedere onderzoeker kan uitleggen dat dat niet kan. Je kunt deelaspecten onderzoeken en proberen te schragen met bewijs, maar stel geen eisen die vooruitgang en ontwikkeling doodslaan want 'het is zinvol die mogelijkheden niet te frustreren door het eisen van een bijna onmogelijke wetenschappelijke onderbouwing' (p. 463).

Tot slot spreekt de Vlaamse hoogleraar Joost Lowyck zijn verbazing uit over het feit dat de onderwijsvernieuwingen in Nederland worden behandeld als een nationale dwaling. De commissie Dijsselbloem niet lijkt te beseffen dat die vernieuwingen volledig passen in een mondiaal, kronkelig pad van onderwijsvernieuwingen. 'Een Dijsselbloem groeit niet alleen', grapt hij op pagina 470. Net als anderen kan Lowyck het tenslotte niet laten om te wijzen op de vele taalfouten in het rapport. Het is duidelijk: er is veel lelijks gezegd en geschreven over onderwijsonderzoekers en nog vaker zijn ze simpelweg selectief genegeerd, maar nu grommen ze toch terug.

Discussie: Tijd voor Onderwijs, het rapport Dijsselbloem, Pedagogische Studiën, 85 (6), 451-475.

De onderwijsvernieuwer bijt van zich af

Erno Mijland bundelde een reeks interessante interviews met opiniemakers op het gebied van onderwijs, zoals Luc Stevens, Doekle Terpstra, Marc Vermeulen, Ad Verbrugge en Wim Veen. Mijland beschrijft onderwijs als een kruispunt in de samenleving. Op dat kruispunt stuiven grote voertuigen af, uit alle vier de windrichtingen. De toekomst komt er aan, in de vorm van maatschappelijke ontwikkelingen, concepten en beroepen waar we nu zelfs nog nooit van gehoord hebben. In zijn boek, 'Nu leren voor morgen', brengt Mijland al die ontwikkelingen bij elkaar.

Vanuit die vier verschillende perspectieven zijn de conclusies over wat moet gebeuren, hoe divers soms ook, eigenlijk ook heel eenduidig: ict komt eraan en gaat het onderwijs en de samenleving radicaal veranderen. Dat kan niet anders. Daar moeten we als onderwijs iets mee, of we willen of niet. Van zelfstandig werken met informatiebronnen, leren reflecteren tot mediawijsheid en het opwekken van nieuwsgierigheid en intrinsieke motivatie. Andere competenties zijn nodig om overeind te blijven in de wereld van mondialisering en internationalisering, van altijd en overal verbonden zijn met elkaar en altijd beschikbare informatie. We kunnen gewoonweg niet doen of er niets aan de hand is, zo vinden alle 25 geïnterviewden. Alle? Nee, niet filosoof Ad Verbrugge die op pagina 53 verklaart: 'De rol van computers in het onderwijs wordt zwaar overschat'.

E. Mijland (Ed.) (2008). Nu leren voor morgen. Antwerpen: Garant uitgevers.

De onderwijskundige hapt hard terug

Als laatste bewijs voor de stelling dat onderwijsvernieuwers massaal uit hun schuilplaats kruipen, is het interessante boek 'Zonder wrijving geen vooruitgang'. De aanleiding van het boek is wat verdrietig: het roemruchte blad 'Vernieuwing', opgezet in de jaren dertig door onderwijsvernieuwers als Kees Boeke van de school 'de Werkplaats' – waar ook de koninklijke familie hun onderwijs genoot – stopt met bestaan. Gebrek aan kopij van onderwijsonderzoekers die geacht worden alleen nog maar internationaal te publiceren, deden het blad, vrijwel volledig gemaakt door vrijwilligers, uiteindelijk na zeventig jaar de das om. 'Zonder wrijving geen vooruitgang' geldt als een afscheidsboek en hierin pareren twintig leerkrachten, vakdidactici, historici en onderzoekers het conservatieve vuur waar onderwijsvernieuwing al een paar jaar onder ligt. En juist die historische terugblik zal menigeen het schaamrood op de kaken bezorgen.

Moeiteloos wordt aangetoond dat het gezeur en geklaag over onderwijs al die zeventig jaar bestaan heeft: gebrek aan veranderingsbereidheid en onderbetaalde docenten, twijfels over de juistheid van de didactische uitgangspunten, gemopper op het veel te lage niveau van de kweekschool, te grote klassen, de lage status van docenten, bezuinigingen en onderbetaling. De zogenoemde draconische onderwijsveranderingen van de laatste tien jaar waar een parlementaire onderzoekscommissie voor moest worden opgetuigd? Het doet denken aan 'Theo Thijssen en zijn vakbondsmannen die onderwijsvernieuwing het liefst wilden verbieden' (p. 8).

Dit boek laat zien dat er weinig veranderd is in deze conservatieve tak van de samenleving en de discussies er omheen. Het toont hoe lang er al geklaagd wordt over onderwijs, en dat dat klagen teruggaat naar een tijd lang voordat iemand ooit van Studiehuis of Mammoetwet gehoord had.

J. van der Zwaard, S. van Oenen, & M. Huisman (Red.) (2008). Zonder wrijving geen vooruitgang. Antwerpen: Garant Uitgevers.

Deze rubriek wordt verzorgd door prof.dr. Rob Martens en geeft een overzicht van recente ontwikkelingen in nationaal en internationaal onderzoek naar onderwijsinnovatie, zonder een poging te doen volledig te zijn. Martens is programmaleider onderzoek van het Ruud de Moor Centrum van de Open Universiteit Nederland. Reacties naar: rob.martens@ou.nl